

LUKSEMBURG, LUXEMBOURG IN LUXEMBURG

Drago Perko

UDK 911.6 (493.8)

LUKSEMBURG, LUXEMBOURG IN LUXEMBURG

Drago Perko, mag., Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Gosposka 13, 61000 Ljubljana, Slovenija.

Članek predstavlja osnovne značilnosti Luksemburga in njegovo geografsko in upravno delitev, na koncu pa ga primerja s Slovenijo.

UDC 911.6 (493.8)

LUKSEMBURG, LUXEMBOURG AND LUXEMBURG

Drago Perko, Msc., Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Gosposka 13, 61000 Ljubljana, Slovenia.

The article represents some basic characteristics of Luxembourg and its geographical and political regions and compares it with Slovenia.

Izvirno (francosko) ime države, o kateri govorimo, je Luxembourg. Ker pa Slovenski pravopis zahteva slovenjenje imen držav, je pravilno pisanje Luksemburg. Po drugi strani pa pravopis zahteva izvirno pisanje osebnih imen in po tej logiki bi morali pisati Luxembourg, saj gre za ime stare evropske fevdalne družine. Velja pa tudi pravilo, da znana in udamačena zemljepisna imena prevajamo ali slovenimo, tako da je pravilen zapis države vendarle Luksemburg. Isto ime pa imajo še nekateri drugi zemljepisni pojmi, ki pa jih pišemo v izvorni obliki: Luxembourg je glavno mesto distrikta in kantona z imenom Luxembourg ter države Luksemburg, ki meji na belgijsko pokrajino Luxembourg. Isto ime lahko najdemo tudi drugod, na primer mestece Luxemburg v ameriški državi Iowa. Večino zemljepisnih imen tako raje zapišemo v izvirnem jeziku, saj si tudi mi želimo, da tujci zapisujejo naše kraje v slovenski obliki (npr. Ljubljana in Maribor in ne Laibach ali Lubiana in Marburg). Možno pa je navesti najprej izvirno ime in v oklepaju dodati slovensko ali slovenjeno obliko.

Splošne značilnosti Luksemburga so (1 in 2): uravnano hribovsko-gričevnato površje z globokimi dolinami, prehodno oceansko-celinsko podnebje in srednje rodovitna prst. Tretjino površine zavzema gozd, po slabo tretjino pa njive in travniki s pašniki. V kmetijstvu je daleč najpomembnejša živinoreja, v rudarstvu pridobivanje železa, v industriji pa železarstvo in jeklarstvo. Povprečna gostota znaša čez 140 ljudi na km². V glavnem mestu živi petina prebivalcev države. Luksemburžani, ki so potomci Mozelskih Frankov (3), predstav-

ljajo tri četrtine prebivalstva države in so večinoma katoličani. Velika večina jih govori vse tri uradne jezike države: francosko, nemško in luksemburško (letzeburgisch). Kljub sorazmerni majhnosti pa Luksemburg ni enolična dežela. V naravnogeografskem smislu ga sestavljata dve pokrajini: Ösling ali Islek in Gutland.

Ösling, severni del države, pripada najbolj vzhodnim odrastkom sredogorskih Ardenov, ki pa se tu znižajo pod 560 m in imajo značaj uravnane hribovja s prevlado nadmorskih višin med 400 in 500 m in z ozkimi, ponekod tudi precej več kot 200 m globoko urezanimi rečnimi dolinami. Prevladujoča kamnina so skrilavci, na katerih se je razvila kislina in precej glinasta, manj rodovitna prst. Kljub temu je kmetijstvo visoko razvito. Kar okrog 90 % vseh kmetij se ukvarja z živinorejo. Strme in v dnu vlažne doline so skoraj v celoti porasle s temnimi in gostimi listnatimi gozdovi, na ovršju pa prevladujejo pašniki in njive. Med njimi se vije nekaj poti z izjemnim razgledom po pokrajini, ki daje vtis močne obdelanosti, saj se gozdovi, ki zavzemajo več kot polovico vseh površin, skrivajo v dolinah (4). Letno pade od 800 do 900 mm dežja, srednja letna temperatura znaša okoli 8, januarska okoli -1 in julijska okoli 18°C (3). Na vzhodu pokrajino omejuje dolina mejne reke Our, onstran katere se začne nemško hribovje Eifel (slika 1) s podobnimi naravnimi značilnostmi kot Ösling, a popolnoma drugačno rabo tal, saj so nekdanje obdelane površine že skoraj v celoti spet pod gozdom, tako da ima hribovje značaj gozdne pokrajine, ki ga dopolnjuje redka poseljenost, odseljevanje

Slika 1: Pogled z obdelanega, skrajnega vzhodnega konca luksemburških Ardenov (Ösling) na gozdnato hribovje Eifel v Nemčiji, ki v nasprotju z luksemburško stranjo doživlja odseljevanje ljudi in propadanje kulturne pokrajine, ki se najbolj kaže v zaraščanju nekdanjih pašnikov na slemenih (4). Obe hribovji in državi razmejuje slikovita dolina reke Our. (Foto: D. Perko.)

Slika 2: Ob spodnjem delu doline reke Sûre in ozki dolini njenega pritoka Our stoji cela vrsta gradov in utrdb, pod njimi pa mesteca z dobro ohranjenimi srednjeveškimi jedri, cerkvami in samostani. Turistično najpomembnejše mestece je Echternach, ki leži pod 1300 let starim, po iluminiranih rokopisih znanim benediktinskim samostanom, 30 km SV od glavnega mesta ob nemški meji na nadmorski višini 158 m in ima samo 4500 prebivalcev, pa več kot 20 hotelov (3). Podobni, a še bolj slikoviti pa sta mesteci Vianden in Clervaux (na sliki) na severu države. (Foto: D. Perko.)

Slika 3: Glavno mesto Luxembourg (230 do 380 m n. v.) leži na visoki konglomeratni terasi, v katero sta se vrezali reka Alzette, znana po vetrovni dolini, in rečica Pétrusse, ki deli stari in novi del mesta. Mestne pravice je dobilo leta 1224 (3) in se zaradi strateške lega hitro razvijalo. Danes ni le administrativno, ampak tudi pomembno gospodarsko, finančno, prometno, izobraževalno in kulturno središče z več mednarodnimi institucijami (Sekretariat evropskega parlamenta, Evropsko sodišče, Evropska investicijska banka, Premogovna in jeklarska zveza itd.). Ima 80 000 prebivalcev, precej od tega je tujcev (Italijani, Portugalci, Francozi), ki predstavljajo 30 % (3) zaposlenih v industriji. (Foto: D. Perko.)

Slika 4: Če gremo mimo nad 900 let stare cerkve Svetega Miha na zahodnem robu starega dela glavnega mesta in znamenitega Grajskega mostu proti vzhodu, pridemo na Le Bock, strm skalnat pomol v okljuku reke Alzette, severno od katerega se dviga gozdnat grič z lepim razgledom na Luxembourg in s štirimi, dobro ohranjenimi trdnjavami Spodnji in Zgornji Grunewald, Olizy in pa Thüngen, ki so ga kasneje glede na obliko stolpov poimenovali Trije želodi (4). (Foto: D. Perko.)

ljudi in gospodarsko nazadovanje. Naprotno pa spada Ösling med gosteje naseljena območja Ardenov, saj znaša povprečna gostota med 50 in 100, le na skrajnih zahodnih območjih pade pod 30 ljudi na km². Pomembno vlogo igra turizem, predvsem izletniški (slika 2). Skrajni vzhodni del pokrajine je v sestavi Nemško-luksemburškega naravnega parka.

Gutland, južni del države, je stopnja-sta pokrajina na višinah med 200 in 400 m, ki pomeni nadaljevanje francoske Lorene. Prevladujejo apnenci, rdeči laporji, ponekod je precej glin. Preko sredine pokrajine poteka manj rodovitni pas jurskih peščenjakov z nenavadnimi skalnimi oblikami in mogočnimi stenami, ki skoraj navpično padajo v doline reke Alzette in njenih pritokov (4). Na leto pade od 700 do 800 mm dežja, srednja letna temperatura je okoli 9, januarska 0 in julijska 17°C (3). Na apnenčastih pobočjih doline reke Moselle, ki teče po južnem delu meje z Nemčijo, so veliki vinogradi nemško-luksemburškega vinorodnega območja. Najbolj so ponosni na vina rivaner, rizling, beli burgundec in traminec. Letno ga pridelajo dobrih 100 000 hl (3). Na skrajnem jugu ležijo plasti t. i. rjave jure z bogatimi zalogami železove rude, ki je bila osnova hitre industrializacije države. Z izkoriščenostjo nekaterih rudnikov in jeklarsko krizo je prišlo do delnega gospodarskega zastoja in prestrukturiranja gospodarstva. Kljub vsemu je v 9 visokih pečeh, 4 jeklarnah in 6 valjarnah zaposlenih nad 20 000 ljudi, na železarstvo, ki sloni na domači železni rudi in uvoženem premogu, pa je vezanih dobrih 30 % delovnih mest. Pridelajo 2,8 mil. t surovega železa in 4,0 mil. t jekla. Na veliko gostoto delovnih mest se veže tudi velika gostota prebivalstva, ki v osrednjem delu Gutlanda presega 400, ob meji z Belgijo in Nemčijo pa pade pod 100 ljudi na km². Tu leži tudi glavno mesto (sliki 4 in 5).

Veliko vojvodstvo Luksemburg, kot je uradno ime države, je upravno razdeljeno na 3 distrikte, 12 kantonov (preglednica 1) in 126 občin (2). Po ustavi, ki je doživela zadnje spremembe leta 1956, je država dedna monarhija. Šef države je veliki vojvoda (zdaj Jean Borbone Parma iz dinastije Nassau), ki si deli izvršno oblast z vlado, sestavljeno iz predsednika vlade, predstavnik večinske stranke v parlamentu in

najmanj treh ministrov, ki niso člani parlamenta. Zakonodajno oblast ima 59 članski enodomni parlament, ki ga za dobo 5 let volijo državljani, starejši od 21 let. Poleg vlade vojvoda imenuje tudi državni svet.

Preglednica 1: Upravna delitev države.

DISTRIKT Kanton	Površina v km ²	Število prebivalcev	Gostota preb./km ²
LUXEMBOURG	904	272 600	302
Luxembourg	238	114 300	480
Esch-sur-Alzette	243	114 500	471
Capellen	199	27 200	137
Mersch	224	16 600	74
GREVENMACHER	525	38 900	74
Grevenmacher	211	16 400	78
Remich	128	11 800	92
Echternach	186	10 700	58
DIEKIRCH	1157	53 500	46
Diekirch	239	21 900	92
Redange	268	10 300	38
Wiltz	294	9 000	31
Vianden	54	2 700	50
Clervaux	302	9 600	32

Za nas pa je Luksemburg zanimiv kot dokaz, da so lahko tudi majhne države uspešne članice svetovne skupnosti. Upajmo, da bo to veljalo tudi za Slovenijo (preglednica 2).

Preglednica 2: Primerjava Luksemburga in Slovenije (1).

Kazalci	Luksemburg	Slovenija
Površina (km ²)	2586	20256
Število prebivalcev (tisoči)	365	2000
Gostota prebivalstva (preb./km ²)	141	99
Mestno prebivalstvo (%)	67	49
Letna rast prebivalstva (prom.)	2	2
Rodnost (prom.)	11	12
Umrljivost (prom.)	10	9
Naravna rast prebivalstva (prom.)	1	3
Nepismenost (%)	1	1
Zaposlenost v kmetijstvu (%)	2	8
Zaposlenost v industriji (%)	39	45
Druž. bruto proizvod (mil. USD)	8372	11038
DBP na prebivalca (USD)	22937	5513
DBP v kmetijstvu (%)	3	8
DBP v industriji (%)	28	47
Uvoz (mil. USD)	6200	3340
Uvoz na prebivalca (USD)	16986	1670
Izvoz (mil. USD)	5400	3523
Izvoz na prebivalca (USD)	14795	1762
Pokritost uvoza z izvozom (%)	81	105

1. Natek D., Perko D., Huzjan Žalik M. 1991: *Države sveta 1991*. Ljubljana.

2. *Atlas svijeta*. Zagreb, 1988.

3. *Holland, Belgium and Luxembourg*. Bedeker's Travel Guide. Milano 1990

4. *Terenski zapiski autorja*, 1990.